

РЕЦЕНЗІЇ

**Рецензія
на монографію Пайди Ю.Ю.
«Права людини і релігійна свобода:
соціокультурні імплікації та нормативна пропорційність»**

У процесі розбудови соціальної правової держави важливим вектором державної політики є забезпечення дотримання прав людини у цілому і релігійної свободи зокрема. Міжнародні акти, Конституція України та інші законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти створюють фундамент для забезпечення даного комплексу прав і свобод, проте в умовах кризових явищ у суспільстві забезпечення основоположних прав і свобод людини, серед яких і релігійна свобода, виступає важливим імперативом у сучасній юридичній теорії і практиці, де нормативно-правові механізми регулювання відіграють основну інструментальну роль.

З іншої сторони, суспільна зумовленість удосконалення законодавчого забезпечення прав людини і релігійної свободи полягає у потребі особистості вільно виражати власні релігійні погляди в умовах культивування суспільної релігійної толерантності, побудованої на правовій свідомості, котра має бути результатом ефективної правової державної політики. Важливим аспектом даної проблеми є й той факт, що законодавче регулювання релігійної свободи відображене в основному у формі колективного віросповідання, залишивши поза увагою такі важливі сфери суспільних відносин, як забезпечення правових гарантій приватної релігійної свободи тощо.

Враховуючи наведені вище міркування, тема рецензованої монографії Пайди Юрія Юрійовича «Права людини і релігійна свобода: соціокультурні імплікації та нормативна пропорційність» не викликає зауважень щодо своєї актуальності. Більш того, відразу слід підкреслити, що перед нами солідне наукове дослідження, яке базується на значній джерельній базі і глибокій аналітичній роботі, проведеної автором.

Залучаючи до наукового обігу багатий фактичний матеріал, автор не уникає і світоглядних аспектів. Ще у передмові підкреслюється, що узагальнення наукового досвіду подолання перешкод у реалізації права людини на релігійну свободу є важливим у контексті співвідношення законодавчого забезпечення прав людини і релігійної свободи, що і є основною світоглядною ідеологією дослідження.

Відаючи належне своїм попередникам, автор рецензованої монографії слушно зауважує, що до сьогодення «дослідники, аналізуючи дану проблему, недостатньо зосереджували увагу на методологічному апараті, не застосовуючи міждисциплінарний підхід у аналізі правових проблем регулювання даних суспільних відносин».

На наш погляд, автор обрав найбільш оптимальну структуру роботи. Вона складається з передмови, в якій автором було окреслено основні проблеми, що виникають при дослідженні соціокультурних імплікацій та нормативної пропорційності прав людини і релігійної свободи, п'яти розділів та післямови, де було підбито основні підсумки дослідження. Така структура роботи дозволила досліднику повною мірою розкрити зміст основних проблем пов'язаних з еволюцією історико-правових поглядів щодо прав людини і релігійної свободи, їх філософські інтерпретації та місце у системі дотримання міжнародних гуманітарних стандартів.

Треба відзначити ґрунтовний підхід Ю. Ю. Пайди до обрання теоретико-методологічних засад дослідження, викладених у першому розділі монографії. Це, безсумнівно, допомагає сприйняттю далеко не простих проблем, яких торкається автор рецензованої роботи, і в ряді випадків дає додаткові аргументи на користь позицій, що відстоює дослідник. Так, наприклад, тезу про те, що стосовно свободи совісті та віросповідання в Україні мала місце тенденція до постійного розширення і посилення їх захисту, він підкріплює використанням історико-правового методу, який дає можливість здійснення ефективного аналізу еволюції прав людини в релігійній сфері в різні історичні періоди державно-церковних відносин і правових систем на території України.

З положень, що містяться у другому розділі монографії, присвяченому з'ясуванню історико-теоретичних та філософсько-правових аспектів права на свободу

світогляду та віросповідання в Україні, необхідно відзначити висновок, у якому дослідник підкреслює, що порівняно з нормативно-правовими актами, нормативно-правовими договорами та іншими джерелами права, релігійні норми як джерела права втратили суттєве значення для системи джерел права й регулювання суспільних відносин, а забезпечують регулювання внутрішніх церковних справ та інших релігійних відносин. Проте, релігійні норми мають достатньо підстав вважатися не тільки історичними пам'ятками (правовою спадщиною) та витоком вітчизняної правової системи, а, на підставі визначених у них ознак джерел права, набути статусу додаткових джерел права в системі джерел права.

На сторінках третього і четвертого розділів Ю. Ю. Пайда розглядає не тільки онтологічне замовлення та організаційно-правовий механізм реалізації прав людини і релігійної свободи, але й ціннісні основи та законодавчі гарантії прав людини і релігійної свободи. При цьому, більшість висновків, отриманих автором, заслуговують на повну підтримку. Зокрема, не можна не погодитися з його твердженням, що оцінюючи загальний стан прав людини і релігійної свободи в системі дотримання міжнародних гуманітарних стандартів, навіть беручи до уваги певні недоліки та колізії, на думку автора, найбільшою ефективністю характеризуються ті механізми захисту права на свободу релігії, які діють у Європі. Вони є певним зразком для аналогічних механізмів, що існують на інших континентах. Тому, на сьогодні є дуже важливим досягти такого стану, при якому стандарти релігійних прав, які відображені на універсальному та регіональному рівні міжнародного права, і, це на нашу думку, головне, знайшли своє практичне застосування і були імplementовані до національного законодавства країн, що є членами ООН, Ради Європи, ОБСЄ та інших міжнародних організацій.

Новаторським виглядає зміст заключного розділу монографії, у якому Ю.Ю. Пайда спробував встановити особливості здійснення захисту прав людини і релігійної свободи у процесі світових екуменічних тенденцій. Треба визнати, що спроба, в цілому, виявилася вдалою, що є особливо актуальним у контексті тих процесів, що відбуваються у сучасному церковному житті України.

Уважне прочитання рецензованої роботи, дозволяє зробити закономірний висновок, що автору, як мінімум, вдалося на високому професійному рівні узагальнити матеріал стосовно соціокультурних імплікацій та нормативної пропорційності прав людини і релігійної свободи. Більш того, запропоноване дослідження дозволяє подолати застарілі методологічні підходи та пропонує новий дискурс щодо таких понять, як «релігійна свобода», «свобода совісті», «свобода віросповідання» тощо; проаналізувати законодавче забезпечення гарантій прав людини і релігійної свободи у сучасній Україні, порівняти співвідношення прав людини і релігійної свободи у міжнародному та національному праві.

Отже, наприкінці відзначимо, що монографію Ю. Ю. Пайди відрізняє ґрунтовність і переконливість викладу, потужний науковий апарат, в ній містяться важливі наукові висновки, лише частина яких була відзначена у рецензії. Дане дослідження, безсумнівно, може бути корисним не тільки фахівцям з історії держави і права, релігіознавцям, філософам права але й допоможе розробити практичні рекомендації органам державної влади щодо сучасного реформування державно-церковних відносин в Україні. Враховуючи зазначене вище, рецензована монографія, безперечно, може бути рекомендованою до друку.

*Доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри
загальнотеоретичної юриспруденції
Національного університету
«Одеська юридична академія,
Заслужений юрист України
В.В. Дудченко*

**Рецензія на монографічне дослідження
«Теоретичні засади методики розслідування шахрайства,
пов'язаного з відчуженням об'єктів нерухомого майна громадян»,
що підготовлене колективом авторів
(Н.В. Павлова, Д.А. Птушкін, К.О. Чаплинський)**

На даний час правоохоронні органи і суди мають значні проблеми у розслідуванні корисливих злочинів, що вчиняються з використанням цивільно-правових угод як форми прикриття злочинної діяльності. До таких злочинів, перш за все, належить шахрайство і, зокрема, шахрайство, пов'язане з відчуженням об'єктів нерухомого майна громадян. При відсутності глибоких науково-методичних розробок слідчі і судді стикаються з проблемними завданнями доказування обставин вчинення шахрайства, які вирішуються ними шляхом проб і помилок. Про це свідчить значна частина кримінальних проваджень названої категорії, які відкриваються, а потім зупиняються чи взагалі закриваються.

Слід зазначити, що представлена монографія присвячена темі, яка вже привертала увагу деяких дослідників, але далеко не всі проблемні питання розслідування шахрайств у сфері відчуження об'єктів нерухомості знайшли належне висвітлення. Окрім того, сформульовані названими авторами деякі принципово важливі положення є спірними, деякі ґрунтуються на застарілому законодавстві і не можуть безпосередньо бути використаними в діяльності правоохоронних органів України.

Шахрайство, як відомо, є різновидом корисливих злочинів, який найбільш чутливо реагує на зміни економічних і правових умов у суспільстві. Слідча практика свідчить про надзвичайну динамічність шахрайства, особливо це стосується обманного заволодіння житлом. Ці злочини вчиняються, як правило, групами осіб, які мають високий освітній рівень, добре орієнтуються в економічних та юридичних питаннях, мають досвід здійснення правочинів з нерухомістю і корумповані зв'язки з службовцями державного апарату. Відсутність систематизованих знань щодо механізму підготовки і вчинення шахрайств названого різновиду, наукових рекомендацій щодо відкриття кримінального провадження і проведення досудового розслідування на даний час є прогалиною у криміналістичному забезпеченні правоохоронної діяльності. Наведені обставини обумовлюють актуальність обраної теми монографічного дослідження.

Вивчення представленої монографії надає підстави для висновку про те, що її автори зробили суттєвий внесок в удосконалення криміналістичної характеристики шахрайств, пов'язаних з відчуженням об'єктів нерухомого майна та основних положень методики їх розслідування, що має важливе значення як для розвитку криміналістичних наукових пошуків, так і для практики розслідування шахрайств. Монографія виглядає достатньо актуальним і глибоким науковим дослідженням, проведеним з використанням належних методів. Про це свідчить і те, що автори проаналізували цивільне законодавство, яке регулює обіг житла в Україні, кримінально-процесуальне законодавство України та інші закони, які регулюють діяльність правоохоронних органів. Опрацьована значна кількість загальнонаукової і спеціальної юридичної літератури, нормативних матеріалів.

Монографічне дослідження призначено для слухачів, курсантів, студентів, аспірантів, докторантів, науковців вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ, а також суддів та працівників правоохоронних органів. Сподіваємось, що дана наукова розробка сприятиме розв'язанню низки дискусійних питань, що виникають в теорії і правоохоронній практиці. Монографія містить певні новаторські ідеї та положення, які мають важливе значення для теорії кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що рукопис монографії відповідає вимогам, що пред'являються до подібних наукових праць і заслуговує на рекомендацію до друку та використання у науковій діяльності та освітньому процесі.

Монографічне дослідження «Теоретичні засади методики розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням об'єктів нерухомого майна громадян», що підготовлене колективом авторів (Н.В. Павлова, Д.А. Птушкін, К.О. Чаплинський), відповідає встановленим до такого виду робіт вимогам, може бути рекомендоване до опублікування і використання в освітньому процесі.

*Професор кафедри криміналістики та судової експертології
Харківського національного університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
Р.Л. Степанюк*